

שנים תכלית שגוי מחייו עתה. אין ספק, שבמדה ידועה אפשר לאמר זאת על כל בני-האדם. חיי כל איש ואיש מתהווים הרבה על-פי השפעת המקום, הזמן והסביבה, והיי רב בני-האדם אינם אלא תוצאת הגורמים האלה. אבל האנשים המצטיינים בעצמיותם יקו, באינדיבידואליות רבה, יודעים סוף-סוף להתנער מהחששות השגורות, שאינן מתאימות לִ, אגרי המנימי שלהם, יודעים סוף-סוף למצא את עצמם, לבחור להם מן הורכים הרבים המשתרעים למניהם את הדרך שהם רוצים ללכת בו, והו יש אשר גם יקושו בבקר יום אחד חנה הם אחרים משחיו אתמול.

אנ-סקי לא היה בעל עצמיות כזה, ולכן הריבה לקבל השפעה פגורמים שונים, אשר נבגשו לו במקרה בדרך חייו, והשליטה ביניהם השפעה אחת לא נחזרה ברואו את רגלי חברתה, לא גרשה אותה כדי לבוא במקומה, גם לא נלחמה אהו, אלא ישבה בשלוט לידה, אף-על-פי שלא תמיד התאמה אליה ויש גם אשר חיתה דומה לחיות צרתה. וכזה אפשרי היה הדיבר, שבסוף ימיו עשה אנ-סקי שלום בין כל ההשפעות החורמים, שהציקו לו והו במרוצת ימי חייו, היה נזון מללם ולכנע ונשמע לכלם, והו היה גם יחודי גאמן לעמו, גם ריבולרטיבי גר רוסי. התנועה הרוסית-העממית הניבולרטיבי גית, שהוה התמנהר אליה, כמיהת-הנראה, מטני חיתה התנועה הרוסית והחוקה והראשונה, אשר מצא על דרכו ביתם עמדו על דעתו, לא עקרה מלבו את יחרותו, שהשפעתה עליו חיתה חזקה מימי ילדותו, אלא שהסיה את דעתו מטנה קפת או ילן אוחה בלעז לזמן-מה, ודי היה לו שיפגש עמה שוב, למען השיב לשלוט בו. וכאשר נבגש אחר-כך עם התנועה ולאמית החזרית, לא יכל לעמוד גם בגזית ובכנע גם לו. לשטר זה לא היה לו צורך להלחם ברעותיו הקודמות או בהשפעה והשפעה, שהשתלחה עליו, או למנות להעביר את שבט-הבליה על דעותיו הישנות או על ההשפעה החזרה, כדי לתוכה, גם תוכלנה לעמוד זו בפני זו. הוא טען פשוט אל תוכו את הטוב שבוילדו ואת הטוב שבו ולנגורים לא שם לב. והו לא הרגיש פגורים, והו גם יש שהרגיש בהם, הו בפלוגת לא שש אליהם עמו.

ש. אנ-סקי (רפפורט)

הו יצא מביהאודרסק, תעה בדרך הניבולרטיבית של החלה שזה השמונים לעמנה שערות, נוד אל בין הפרעלים נודמן בין ה, עשויים הויסטה, נתגלגל אל מעמקי החוף הידשי במפרות המזמים והמלה, היה בע זנר מכאף יספוי לעמד ולהשכיל את האנשי הרוסי והו הפרעל, נגיד אחרי היבולרטיביות הויסטה שבחוף-האין ועכו חוטה במסעות, ובחטיטו ללכה בדרך זו עמט שוב עם חומן היהודי, נטפל אליו ושם עמו יחד אל החיים שמתוכם יבא, ובעוד הוא עומד על גיהודרטים ומביט כה וכה והו זכון מל-דבץ להוסיף לנדוד אל כל אשר ישאוהו רצויו - מת בינתים, על-פי מקרה ברשה בקרב הבריו וידידיו מבין הסרטיים היהודים וחבן העוסקים בצרפי הצבור היהודי, ועל-פי מקרה בקבר בין פין ובין יתנאן.

כוח הוא חרטים עשויים בלבו מאדעות חיו של אנ-סקי נודדים וכמעט מקריות וארעיות. מנוחה ושיבת-קבע לא ידע והיש הזה אף רפע אחד בוידו. וכל מארעות חיו נראים מקרים כל-כך, עד שבקראנו את ספר-היודותיו יש שהפלה על לבנו המחשבה: אלו נודמן אנ-סקי על-פי מקרה עם אנשים אחרים, כי אז אולי היו חיו

לאחד מיוצרי התנועה, לאחד ממחוללי הריבולוציה או העומדים בראשה, ולפי טבע נשמתו לא יכול מעולם להיות לשבחה.

מקדמו האמתי היה בתנועה העממית שלנו, באותה התנועה שהיתה יסוד נשמתו ולרש חייו. רק בשבוב הנה נמתה למנוי כר נרחב, שבו היתה לו האפשרות לחולל גדולות ונצורות, אלו הקדיש לזה את כל חייו, את מיטת נעוריו. רק כמה שפער כאן אנו רואים את כל גדלותו ואת כל ערכו של אג-סקי שלנו. אג-סקי שלום - כמה יתקף ביישמעון איכא בשוקא. אלו נפקד ביניהם מקום אג-סקי שלהם בודאי שלא היו מרגילים הריבה בהסדרנו. אלו נפקד מקום אג-סקי בלינו - הסדרן גדול הסלנו. לא רבים הם האג-סקים בינינו, ומי יודע אם במחלו לא קבדה לנו אבדה שאינה חוזרת. על-כל-מניס אין אנו רואים לעת-עתה שני דג, אשר ידע כמחולל את תרומה העממי שלנו ואשר יתכף לעצור כל-כך הריבה במקצוע של אסקו ולקוטט מלי תפחה העממי הזה, כאשר לעל וכאשר היה מלמד לעצור הוא, - כי הלא זאת היתה רק ראשית דרכו במקצוע חייו.

דורך ארצה, מלאה נאמנים ועמקיהם, עבר אג-סקי בחייו, אבל סוף-סוף תפח אל התוף, אשר אליו היה סלחן לבוא, אם תפח להשאר נאמן לעצמו, לרחו ולנשמתו. כי אף-על-פי שחייו נראים בעינינו כששאלת מקרים, אף-על-פי שהמקרה הריבוי אחרו בשביליים שונים, הנה בכל-זאת האחד מקרה זה פנים אליו, הוא לקרה לעצמו סוף-סוף את דרכו הנכונה.

הוא היה אחד מאותם היהודים, אשר נכנסו אל המרדס שמתרצה לנו ויצאו ממנו בשלום. כמה שנכנסו למחולל הצידו ומטעני-במשל, כמה שמתו מיתת נשמה, וכמה שקצבו מלך הנטיעות שלום עלם ומטעו את הקרחה היהודית על-ידיה, - אג-סקי נכנס ויצא חוזר אלינו בשלום.

וגם אחרי מחלו קרה לו הסקרה לוקמי במקומו הראוי לו ביותר. שנים מן המציניים ביותר בין הסולניים העממיים נתנו מקום ביניהם לסופר ולאיש העממי כלו מכר-דגלו ועד קדקדו. בין מרץ ובין דינון יגוה עכשו אג-סקי - שלו שלנו.

בכל-זאת לא יכול לעמוד לא בפני דעותיו הקדומות ולא בפני החשעה החדשה, ששלמו בלבו בחוקה במלח שוח גם שהיחן.

אכן לא השכל הוא אשר היה לו לאג-סקי למורה-דרך, לא השכל המבקר, המנחה, המבחין, המשריד ומחלק ובודר, אלא הרבש הנשלים, האמאד, המאיר ומשמי ומעלה את כל הסוב ומגיעם.

זה הוא דרכו וטבעה של נשמה, אשר יש בה מן המשטות העממית, וזהו כזה וגם הלשחה.

כי למרות כל נדחיו הכל המקריחה שבמאורעות חייו, הנה בכל-זאת עוצר כלעין אחר שני אחד בכל דרכו ובכל מעשיו של אג-סקי. העצם הזה הוא רוח העלמיות שבו, הרבשה העממית שלו. הרוח הזה קחו בכל דרכיו ובכל מעשיו למינם צאנו לאור-העולם עד רדתו קבר.

אבל הרוח הזה, הרוח העממי, היה רוח עממי יהודי. ומשום-זה הצטיין אג-סקי בעקר בשתי התלונות המשפנות ביותר את הרוח הזה, שהן הן גבורתו והן הן גם הלשחה, הלא הן: מצד אחד - כשדון ההסתגלות לכל מיני תנאים חיצוניים, ומחולל השני - אר-חיכלת להשתקע בהם לגמרי, להטמע בהם טמיעה גמורה.

מי שבורלו תוצאות מתוך חייו הקריים והנסיחו לתוך הנאיהים חדשים ואין לו הכשרון להסתגל להם, הרי הוא צמיי ער-מחלה לכליון. מי שידוע להסתגל להם, מסתגל ונפעל על-ידיהם ומציל את-עצמו מכליון לזמן-מה. ומי שידוע להשתקע בהם, לא רק להסתגל להם, אלא לסגלם לו ולעשותם לחייו-קבע שלו, רק הוא יוכל להיות לשלים בהם, להטותם לרצונו, לשנותם אז ליצור אותם על-פי רוחו. אבל שני אלה בידוד, הכשרון להסתגל וגם אר-חיכלת להטמע בתנאים החדשים, עושים את האדם עבד כמות אל התנאים האלה, משמע מהם, אבל לא משמיע עליהם, חי בהם, אבל לא שולם בהם, לא יוצר אותם.

כאלה הם חיי העם היהודי בגלותו וכאלה חיו גם חיי אג-סקי בגלותו, גלות-משפחה. הוא עבד את התנועה העממית הרוסית, הוא עבד את הריבולוציה הרוסית, ועבדן באמונה, בשקידה, בהתלהבות ובמסירות-נפש, ואולם הוא היה שם רק אחד העובדים, אבל לא היה

שספרותיות של דינזון וכן הרבה להתקרב
 לאתן של פרץ. ואולי עלינו לראות בזה
 את השמעתו של פרץ המרובה, אשר פעלת
 על אנ-סקי ככל כח הזק. אולי עלינו
 למצא בזה את פתרון היחיד, שבשנות-חייו
 האחרונות הרבה אנ-סקי לטפל כל-כך
 במסויבים הסידותיים ומספוריים, אף-על-פי
 שביצירותיו הראשונות, ביותר באלה שנכתבו
 רוסיא, אין כמעט סמן וזכר, לא לרוח-
 המסתורין ולא להערצת החסידות, ולהפך.
 בכמה מקומות בולטת אמילו ה, מתנגדות, ורוח:
 הסופר בכלל המבטאת בהן היא ממש ההפך
 מרוח-המסתורין, - הלא היא רוח משכיל-
 אמיקורס. תחלתו נעוצה בהשכלה וסופו
 בדרכה, בין שני עולמות, שבה הניע
 למדרגת אמנותו הגבוהה ביותר, ובה עלינו
 להכיר בלי שום ספק לא רק את השמעתו
 של פרץ, אלא גם דמיון גדול בינה ובין
 כמה מיצירותיו של פרץ, וביותר ה, צנתרא.
 דהבא" שלו, עם כל היות שתי היצירות.
 האלה שונות כל-כך זו מזו.

ואולם כמו העקרי של אנ-סקי הוא
 בציור החיים העממיים המשוטים. הוא החל
 בציורי תור ה, השכלה, ובציוריו ההם יש
 בו צד דמיון לספר-ההשכלה העבריים, אלא
 שמלבד אחד או שנים מהם, היוצאים מן
 הכלל, הוא עלה עליהם הרבה בכשרונו,
 וממילא גם ברוח הסבעיות שבספוריו, ובעוד
 שהם עמדו עדין בעצם תקופת ההשכלה,
 בימי המלחמה החזקה שלה, הנמשכה בהמה שוכת,
 והיו בעצמם גלחמים בשמה ומסיפים לה.
 תנה הספיק אנ-סקי להתרחק ממנה מרחק
 ידוע, ולכן הצליח לכתוב את ספוריו כמעט
 בלי מגמה וברוח אגיקטיביות גמורה, שעל-
 ידיוה עצמו יש יתרון לספוריו על-
 ספוריהם, אלו גם לא עלה עליהם בכשרונו.
 אני אומר כמעט, יען כי הרוח הכללית,
 שבספוריו מנשבת בכל-זאת לצבר המשכילים
 הוא והנה חבה להם, שאינה מסקלת.
 בכל-זאת את שורת האמת האמנותית ואת
 טבעיות החיים שבהם.

וגם עקר ערכן של יצירותיו האחרונות:
 הוא בציור הייחצם המשוטים. ואפילו
 ב, בין שני עולמות, בדרכת-המסתורין שלו,
 כמי שיש שקראים לה, השובים לנו יותר
 ציורי החיים המשוטים. המוטיב המסתורי
 שבה בודאי שהיטיבו אחרים לעבדו והצליחו

וכדרכו בחיים כן גם דרכו בספרות.
 כל מה שאתה מוצא במאורעות חייו
 אתה מוצא במעלתו הספרותית. אתם הנודדים,
 אותה המקריות, אותה האקציה וסוף-סוף אותה
 השיבה אל המקור, אל מקור מחצבתו. במה
 כל גדלתו וערכו של אנ-סקי הסופר -
 באנ-סקי הסופר היוודי.

פה הוא אנ-סקי הסופר הרוסי, כלומר,
 ביצירותיו שיצר מחיי העם הרוסי ובשביל
 העם הרוסי - לא יותר מטופר בינוני,
 ואולי רק טופר ממדרגה השלישית. כי אל
 הרוסיא יכול אנ-סקי רק להסתגל, אבל
 לא ליצור בה גדולות.

אנ-סקי הסופר היוודי מקומו הראוי
 לו - בין דינזון ובין פרץ. נראה כאלו
 העם ידע המקרה להעריך כולן את
 ערכו של הסופר המת והקציע לו את
 מקומו הראוי לו לא רק בקרב שמצא לו
 בין שני הסופרים האלה, אלא גם בספרות.
 כי תנה עדיכמה ששני אלה, דינזון
 ופרץ, שונים זה מזה ביצירותיהם הספרותיות,
 הנה יש בשניהם צד שזה אחד, שאנו מוצאים
 אותו גם - או יותר נכון: ביהוד - אצל
 אנ-סקי, הלא היא הנטיה אל העממיות
 והרדיפה והתנתקות אחרי הרוח העממי. ואם
 שיש אלה, דינזון ופרץ, שונים כל-כך זה
 מזה ביצירותיהם הספרותיות, תנה אנ-סקי
 הוא ביניהם טופר-הבינים, אותה תהוליה
 והסרת, אשר בהמצאה היא משלימה את
 השלשלת. רק בשימונו לב אל שלשתם יתה,
 יקל לנו לתבין את דרך התפתחות הספרות
 היהודית מדינזון עד פרץ, מ, הנאמנים
 והנעימים, ומ, אבן-נגף של דינזון עד
 ה, צנתרא ודהבא" של פרץ.

אצל אנ-סקי, אמילו ביצירותיו האחרונות,
 אנו מוצאים כמה מהפסחות והתמימות של
 דינזון, אבל הפרימיטיביות של דינזון נפרת
 ביותר ביצירות אנ-סקי הראשונות, ורק
 שאנ-סקי, בעל כשרון חזק הרבה יותר,
 ידע להשיג על-ידי אותם האמצעים הפרימיטיביים
 מטרת אמנותית הרבה יותר גבוהה מאלה
 שהשיג דינזון. למרקים הננו משתוממים
 ששום לראות את עמקות המחשבה ואת הגבה
 האמנותי, שאנ-סקי מניע אליהם באמצעים
 פשוטים ביותר.

אבל במדה שהלך כשרונו של אנ-סקי
 הלך והתפתח, כן הרבה להתרחק מן הצורת

ידע אג-סקי להשלים בנקל בין הנגודים. הוא היה גם סופר יהודי (ראשית דרכו בספרות היה ספור בלשון היהודית), גם סופר רוסי, וגם התבונן על הספרות העברית, שאת רוחה ספג אל קרבו מימי ילדותו הראשונים. בסוף ימיו השתדל, שיתרגמו את יצירותיו עברית, וכמה מהן נדפסו במאספים ובירחונים עבריים (בין שני עולמות או "הדבוק" תרגם ח. נ. ביאליק - התרגום נדפס ב"התקופה" א), ובצוואתו בקש, שיתרגמו את כל כתביו עברית ושיוציאו לצור בשריפתו של ביאליק.

א. ל. י.

בו הרבה יותר מסגנו. וארבה, דוקא המסתוריות שב, בין שני עולמות מוכיחה, שאג-סקי לא היה מסוגל כלל להתעמק ברובלימות כאלה. מסתוריות זו שקופה, גלויה ומפושטת היא יותר מדי; יותר מדי אנו יכולים לנתחה ולמצא את פרטיה, לברר את מקורה, להבינה ולבארה. לתפיש ככה פרטי מסתורי - לזה מקשר באמת רק מי שהיה משכיל-אמיקורט. אבל אכן תארנו לנו את האנשים השקועים באמת ובלב תמים ברוח המסתורין הזה - הוא נפלא ונשגב. כאן הגיע אג-סקי לגבה אפנותיו, שלא רבים מספורינו עלו אליו.

וכמו בחייו הפרטיים כן גם בספרות

